

КОНВЕНЦИИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА

СТИВЪН МАЙО

I. ТИПОЛОГИЯ НА КОНВЕНЦИИТЕ

Ние трябва да отбележим, че илюкутивният акт е един конвенционален акт: акт, извършван в съответствие с някаква конвенция.

Дж. Л. Остин

Но срещу всяка конвенция в ръката има две в хрусталака.

А. Р. Лауч

Тъй като комуникацията е само един от видовете човешка дейност, ние можем да запитаме как комуникативните конвенции се отнасят към другите конвенции на социалната дейност. Кои точно конвенции са релевантни за четенето и интерпретацията? Дали комуникативните конвенции за речевите актове и за четенето на литература функционират по един и същи начин в текстуалната интерпретация? За да отговоря на тези въпроси, аз ще разширя моя анализ и ще представя една обща типология на конвенциите. А последващата глава ще предложи изчерпателна теория за интерпретативните конвенции.

Видове споделени практики

Терминът „конвенция“ е използван по множество начини в различните области на науката като социология, лингвистична прагматика, философия на езика, социална психология, културна антропология и литературна критика. Разбиран в неговото най-широко приложение, терминът „конвенция“ се отнася към *споделени практики*. Следната схема разграничава трите вида конвенции, релевантни за изследването на човешката дейност.

А. Традиционални конвенции на прецедента:

работна дефиниция — описания, които одобряват (минали) системи от правила за действие и вяра

представителни термини — обичай и ритуал

примери — изпълнение на национален химн преди футболен мач, централен ритуал на организирана религия (като литургията при римокатолицизма)

жанр и метод в литературата

Б. Регулативни конвенции на съглашение или договореност:

работна дефиниция — предписания, регулиращи (бъдеща) дейност

представителни термини — договор и закон

примери — футболни правила за наказателни удари

главен завет на организирана религия [като Мойсеевите закони (Старият завет) на юдаизма]

пристойност или цензурност в литературата

В. Конститутивни конвенции на значение:

работна дефиниция — описания, които определят (настоящо) значение

представителни термини — системи, които конституират значение

примери — футболни правила, чрез които се установява, че е вкаран гол

системи на религиозна вяра, които установяват жертвоприношения

комуникативна компетентност, изграждаща речеви актове

Традиционалните конвенции са основани върху прецедент и са манифестирани най-ясно в социалните обичаи и ритуали¹. Например изпълнението на националния химн преди спортно събитие е една традиционална конвенция в съвременното американско общество. Дефиницията на Дейвид Люис за конвенциите изобщо е приложима към тези традиционални конвенции на прецедента: „Конвенциите са инструкции за действие или за действие и вяра, които са произволни, но увековечават себе си, защото служат на някакъв общ интерес. Подчиняването на правила в миналото поражда бъдещо спазване, защото то дава основание да продължи подчинението; ако има някаква алтернативна инструкция, която може да замести старата, и тя ще се увековечи по същия начин, ако само започне да действа“². Такива конвенции могат свободно да бъдат превеждани в описателни „правила“, които обясняват конвенционалното поведение и вяра³. Тези правила или условия правят съдържанието на конвенциите явно. Например ние можем да опишем последователността от действия, които изграждат определен традиционен ритуал: преди американски футболен мач дикторът кара публиката да стане; публиката става; оркестърът започва да свири; и т. н.

Една серия от противоположни двойки подсказва основната разлика между традиционалните и регулативните конвенции:

¹ „Обичай“ насочва към обичайно действие или очаквано поведение. Ритуал е „категория на стандартизирано поведение (обичай), в която отношението между средства и цел не е „вътрешно присъщо“, т. е. то е или ирационално или нерационално“; някакъв друг обичай може лесно да бъде използван, за да изпълни функцията на ритуала, като става традиционална конвенция в пълна степен — вж. Jack Goody. *Religion and Ritual: The Defitional Problem.* — *British Journal of Sociology*, 12 (1961), 159. Очевидно когато традиционалните конвенции станат по-формализирани (както в религиозните обреди), те започват да наподобяват регулативните конвенции, предписващи поведение.

² David Lewis. *Languages and Language.* — In *Language, Mind, and Knowledge*, ed. Keith Gunderson (Minneapolis, 1975), pp. 4—5; за по-цялостно описание на този вид конвенции вж. с. 5—6, а също по-ранните обсъждания на Люис в неговата книга *Convention: A Philosophical Study* (Cambridge, 1969). Св. Stephen R. Schiffer. *Meaning* (London, 1972), esp. pp. 148—55; с. 129—130 от книгата на Шифър ми подсказва термините „прецедент“ и „съглашение (или договореност)“ в моята типология на конвенциите. Традиционалните конвенции са подобни на това, което Бах и Харниш наричат „социални системи от правила“, които те определят като вид поведение А, изпълняващо две условия: 1) членовете на една общност вършат А в определени повтарящи се ситуации; 2) взаимното доверие между тези членове, че 1 — вж. Kent Bach and Robert M. Harnish. *Linguistic Communication and Speech Acts* (Cambridge, 1979), p. 272.

³ Терминът „правила“, въпреки всички негови подвеждащи асоциации, улавя смисъла на ред, който конвенциите установяват като основа за разбираемост, базата на всяка теория на интерпретативните конвенции от вида, който аз ще предложа въз основа на типологията в тази глава. Вж. обсъждането на Люис за правилата („едно особено объркано групирано понятие“) в *Conventions*, pp. 100—107; вж. също системното, но не управлявано от правила поведение, за което пише Hubert Dreyfus in *What Computers Can't Do: A Critique of Artificial Reason*, 2d ed. (New York, 1979), esp. pp. 271 and 286—287.

описващи — предписващи
обичайни — нормативни
привични — предписани
регулярни — регулативни
очаквани — задължителни

Традиционалните конвенции лесно се „втвърдяват“ в регулативни конвенции: ние винаги правим нещо по този начин (описание), затова ние *трябва* да продължаваме да го правим по същия начин (предписание)⁴. Историята на ставането при изпълнението на националния химн е пример за този трансформативен процес, в който традиционен обичай става задължителна практика⁵. Предписващите конвенции като правила, регулиращи бъдещи действия, са най-формално манифестирани в договори и закони. Една проста илюстрация са правилата за наказание във футбола, спрямо които всички играчи са съгласни да бъдат държани отговорни.

В противоположност на предписващите правила за наказание има описателни правила в американския футбол, които установяват, че е вкаран гол. Тези конститутивни конвенции описват правилата, при които определено действие има смисъл. Джон Сърл полезно съпоставя „регулативните правила“ на етиката (регулативни конвенции) с „конститутивните правила“ за постигане на мат в шахмата или за вкарване на гол (конститутивни конвенции)⁶. „Конститутивните правила не просто регулират, те създават или определят нови форми на поведение.“⁷ Без такива конститутивни конвенции ще бъде невъзможно да се вкара гол, докато без регулативните конвенции на етиката все пак ще бъде възможно да се яде картофено пюре с ръце. „Конститутивните правила често имат формата: X се смята за У в контекста С.“⁸ Чрез една система от конститутивни конвенции преминаването на футболист през определена линия с определен обект *се смята* за гол. Един разпространен навсякъде набор от конститутивни конвенции е този на езиковата употреба — система от конвенции, която прави речевите актове възможни⁹.

⁴ Под „предписания“ аз възнамерявам да включа забрани срещу извършване на нещо (негативни предписания), както и позитивни предписания за правене на нещо. Регулативните или предписващи конвенции са „санкционирани норми“, които често включват „колективни оценки“ за това, какво поведение *трябва да бъде* — вж. J a c k, P. G i b b s, Norms: The Problem of Definition and Classification.—American Journal of Sociology, 70 (1965), 589—593. Също вж. правното обсъждане на предписващите правила в: W i l l i a m T w i n i n g and D a v i d M i e r s. How To Do Things With Rules (London, 1976), esp. pp. 48—70.

⁵ В 1923 и 1924 година конференциите за националното знаме в град Вашингтон съставят кодекс, „предписващ правилния начин на изнасяне на показ и отдаване на почит на знамето. В 1942 г., чрез обща резолюция, Конгресът приема този кодекс като федерален закон“ (D a v i d E g g e n b e r g e r. Flags of the U.S.A. (N. Y., 1959), p. 193). Регулативната конвенция, формализирана в закон, гласи: „Когато се изпълнява националният химн и знамето не е изнесено на показ, всички присъстващи трябва да станат и да се обърнат към музиката“ (United States Code, 22 June, 1942, ch. 435, sec. 6, 56 Stat. 380).

⁶ J o h n R. S e a r l e. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language (London, 1969), pp. 33—42; вж. също J o h n R a w l s относно „правилата за практики“ в Two Concepts of Rules — Philosophical Review, 64 (1955), 26. Дж. Р. Камерон предоставя един прецедент в употребата на термина „конститутивни конвенции“, за да обозначи това, което Сърл нарича „конститутивни правила“ — вж. C a m e r o n, G. R. Ought, and Institutional Obligation. — Philosophy, 46 (1971), 311 and Sentence-Meaning and Speech Acts. — Philosophical Quarterly, 20 (1970), 98-99.

⁷ S e a r l e, Speech Acts, p. 33.

⁸ I b i d., p. 35.

⁹ За трудове по теория на речевите актове вж. бележки 21 и 22 в глава четвърта. Вж. също коментарите на Сосюр за универсалистата на езика, сравнен с други социални институции и неговото обсъждане на това, как означаването се основава на „произволна

Това описание на конвенциите не постановява правило дали всяко действие е конвенционално, т. е. мотивирано от конвенция. Обаче всичките три вида конвенции *могат* да функционират като мотиви: чрез осигуряване на прецеденти (традиционални конвенции); чрез договаряне правилата за действие, установени чрез доброволно споразумение или наложен закон (регулативни конвенции); и чрез описване на условията, при които определен институционален акт се смята за такъв (конститутивни конвенции). Предложеният опис на конвенциите може да бъде приложен към един по-широк диапазон от човешки дейности и в множество дисциплини. В следващите редове ще използвам типологията, за да изследвам видовете конвенции, използвани в литературните изследвания.

Литературни конвенции

В литературната критика и теория широко се употребява понятието конвенция. Литературните конвенции най-често са разглеждани като традиционални конвенции — общопризнати теми и форми, използвани от писателите и приемани от читателите. Както традиционалните конвенции, те са „привички на изкуството“, които осигуряват възможности за съчиняване от авторите и пораждат очаквания в техните читатели¹⁰. Тези конвенции на прецедента включват и конвенциите на метода и жанра. Казано най-кратко: методите са стилистични и тематични конвенции, които пресичат жанровете; например символизмът, реализмът и романтизмът са методи, които могат да бъдат манифестирани в лиричното стихотворение, историческата драма и военния роман; жанровете са конвенционални категории на литературните творби.

Въпреки че изследванията за индивидуалните методи са широко разпространени, теоретическите трактовки на метода изобщо са оскъдни. За Пол Олперс „методът е литературната манифестация, в дадена творба, на писателските и предполагаемите читателски хипотези за природата и положението на човека“¹¹. Водени от такава дефиниция, ние можем да кажем, че методните конвенции определят възгледа за света, който един читател очаква да сподели (или най-малкото да разпознае) в хода на неговото четене в рамките на някакъв специфичен метод. Нортрѝп Фрай дефинира метода като „конвенционална сила на действие, предполагагана за главните персонажи във фикционалната литература“¹². Въпреки че на пръв поглед

конвенция“, свързваща означаващото с означаемото. Той пише, че „всяко изразно средство, използвано в обществото, се основава, по принцип, върху колективно поведение или — което е едно и също — конвенция“. Ferdinand de Saussure, *Course in General Linguistics* (N. Y., 1966), pp. 67—74; цитатите са от с. 74 и 68. За една полезна история и философски анализ на понятието „конвенционално значение“ вж. В е r n a r d E. R o l l i n. *Natural and Conventional Meaning: An Examination of the Distinction* (The Hague, 1976).

¹⁰ R o b e r t M. B r o w n e. *Theories of Convention in Contemporary American Criticism*, Ph. D. diss., Catholic University of America, 1956 (rpt. Folcroft Library Editions, 1971), esp. pp. 12—13. За понятието „конвенция“ (особено в литературната теория) през по-ранни периоди и в други страни вж. Lawrence Manley, *Convention, 1500-1750* (Cambridge, 1980), and Harry Levin, *Notes on Convention*. — In: *Perspectives of Criticism*, ed. Harry Levin (Cambridge, 1950), pp. 55-83.

¹¹ P a u l A l p e r s. *Mode in Narrative Poetry*, in *To Tell a Story: Narrative Theory and Practice* (Los Angeles, 1973), p. 29.

¹² N o r t h r o p F r a y e. *Anatomy of Criticism* (Princeton, 1957), p. 366; Фрай отбелязва, че „има тенденция за приемственост между подходите в историческа последователност“: мит, романс, висше подражание (по-голямата част от епоса и трагедията), ниско подражание (повечето комедии и реалистичната белетристика) и след това ироничният.

изглежда твърде различна, дефиницията на Фрай в действителност допълва тази на Олперс: „силата на действие“, предполагаема за главните персонажи (дефиницията на Фрай), *уточнява* как „хипотезите за природата и положението на човека“ (дефиницията на Олперс) се изразяват в едно повествование. В натуралистичния метод например фактът, че един герой няма силата за свободно избрано действие, обозначава един детерминистичен възглед за природата и положението на човека.

Колкото и разбулващи да са техните дефиниции, нито Олперс, нито Фрай се съсредоточават върху конвенционалната природа на методите. Противно на тях Дъглас Хюит подчертава това измерение, но разглежда само един специфичен метод (реализма) в рамките на един специфичен жанр (викторианския роман). Все пак някои от неговите забележки дават възможности за обяснение на метода изобщо. Например той пише: „Чрез „реалистичен“ . . . аз се позовавам на една формална конвенция. Като всички конвенции тя е резултат на компромис между различни изисквания. Но ние често говорим така, като че ли изобщо няма конвенция, като че ли съществува някакъв начин на представяне в пряка картина на серия от типични и жизнеспособни преживявания. Щом се опитаме да го дефинираме обаче, осъзнаваме колко много въпроси обикновено възникват — в каква степен ние смятаме за разбиращи се от само себе си твърде конвенционални и често извънредно сложни признаци“¹³. Щом приемем заедно с Хюит, че методните *конвенции* на реализма конституират неговата правдоподобност, става по-лесно да разберем конвенционалната природа на всички методи.

Литературните теоретици обсъждат много по-често жанровите конвенции, отколкото тези на метода¹⁴. Фредерик Джеймсон е типичен пример за един общоустановен възглед за жанровете, когато пише, че те „са по същество договори между писателя и неговите читатели; или по-скоро. . . те са литературни *институции*, които като други институции на социалния живот са основани върху мълчаливи съглашения или договори“¹⁵. Предходната литературна практика определя такива договори, т. е. жанровите конвенции са традиционални. Те могат да бъдат общи — подобно на тези, които обхващат всички повествования и ги различават само от литературни жанрове като лирическата поезия; жанровите конвенции могат да бъдат и специфични — които конституират множеството поджанрове или прости повествователни форми. По такъв начин общите наративни конвенции (като описаните от Уйлям Лабов за естествените наративи) могат да бъдат приложени към епическите поеми, романи, драми, разкази и балади, докато специфичните конвенции разграничават такива тесни (под)жанрове като готическия романс, реалистическия военен роман и детективската проза¹⁶. Типичното описание на един жанр включва историческите прецеденти и релевантните конвенции. Например описанието, което дават Уелек и Уорън на готическия роман, фиксира „Замъкът Отранто“ на Хорас Уолпол (1764) като първият в дълъг ред от разкази с някои разграничаващи конвенции: „Налице е не само ограничен и постоянен предмет или тематика, но също

¹³ Douglas Hewitt. *The Approach to Fiction* (London, 1972), p. 47.

¹⁴ Wolfgang Iser. *Bibliography of the Poetics of Literary Genres for the Student of Literature* (Munich, 1973).

¹⁵ Fredric Jameson. *Magical Narratives: Romance as Genre*. — *New Literary History*, 7 (1975), 135; срв.: Rene Wellek and Austin Warren. *Theory of Literature*, 2nd ed. (N. Y., 1963), pp. 21-23.

¹⁶ Изследването на Лабов на устните наративи за лично преживяване води до следния извод относно тяхната конвенционална организация: „Един цялостен наратив започва с ориентировка, преминава към заплетеното действие, прекратява се във фокуса

фонд от схеми (описателно-спомагателни и наративни, например разрушени замъци, римокатолически ужаси, тайнствени портрети, тайни проходи; похищения, зазидани в стените хора, преследвания в затънтени гори¹⁷). Писателят използва такива предустановени жанрове в съчиняването на своята творба, а жанровите конвенции определят структурните и тематични очаквания на читателя.

Традиционалните литературни конвенции могат също да функционират като регулативни конвенции, които договарят какво трябва и какво не трябва да бъде писано (или четено). Такива предписващи конвенции действуват като оценъчни критерии: те стават правила, които всяка „добра творба на изкуството“ трябва да следва. Традиционалните конвенции на жанра и метода могат да застинат в тези регулативни конвенции; класическото и неокласическото изискване за чистота на видовете и етикетът в жанровете са примери за тази трансформация¹⁸. Регулативните литературни конвенции включват също правила за пристойност: забрани против изобразяване на открит секс, против ругатни и богохулства и т. н. В нейната груба форма, една предписваща литературна конвенция е форма на цензура.

Съвременната литературна теория е обсъждала конститутивните конвенции толкова много, колкото и традиционалните, и определено повече, отколкото регулативните. Тъй като конститутивните конвенции са тези, които дават основание един текст да бъде смятан за литературен, не е изненадващо, че теоретиците се позовават на тях в непреставашите спорове за дефиницията на литературата. Някои теоретици се опитват да отделят *уникални* конвенции, които конституират литературния дискурс. Например Ричард Оуман предлага дефиниция чрез речевите актове: „Литературната творба е дискурс, на чиито изречения липсва илокутивната сила, която нормално е прикрепена към тях. Тяхната илокутивна сила е миметична“¹⁹. Според мнението на Оуман речевоактивните конвенции са някак си не-ефективни в литературата; примерно един романист не поема отговорност за истинността на своите твърдения. Според Оуман литературните речеви актове са „квазиречеви актове“, конституирани чрез конвенции, които имитират речевоактивните правила на обикновения дискурс. Ние можем да различаваме литературата от нелитературата, защото литературните творби се състоят от тези квазиречеви актове. Дефиницията на Оуман завършва изследването както есенциалистките определения на литературата и е уязвима от възражението, което сега е обичайно издигано против тях: всякакви „есенциални характеристики“, намерени в литературния език, могат също да бъдат открити в нелитературния език, било рими, метафори или фикционалност. Обсъждайки дефиницията на Оуман, Мери Луиз Прат отбелязва, че фикционалните речеви актове присъствуват не само в литературата, но също и във всекидневния дискурс: в хиперболата, закачката, ос-

---

на оценка преди разрешаването, завършва с разрешение и връща слушателя към сегашно време с допълнението“ — William Labov. *Language in the Inner City* (Philadelphia, 1972), p. 369. Виж употребата от Мери Луиз Прат на тези конвенционални нарративни части в анализа на литературните текстове: Mary Louise Pratt. *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse* (Bloomington, 1977), ch. 2. За поджанровете виж John G. Savelle, *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture* (Chicago, 1976).

¹⁷ R. Wellek and R. Warren. *Theory of Literature*, p. 223.

¹⁸ Виж например: *Ibid.*, p. 220; William K. Wimsatt, Jr., and Cleanth Brooks. *Literary Criticism: A Short History* (New York, 1957), pp. 80-82.

¹⁹ Richard Ohmann. *Speech Acts and the Definition of Literature*, — *Philosophy and Rhetoric*, 4 (1971), 14; кавичките в оригинала са премахнати тук.

миването, имитациите, хипотетичните съобщения, размишленията, предположенията и словесните размишления от почти всеки вид²⁰.

За да избягнат такива възражения, други теоретици се съсредоточават върху конститутивните конвенции, които са просто *необходими* за литературата; т. е. тези теоретици не твърдят, че такива конвенции са изключителна собственост на литературния дискурс. Прат например отхвърля различаването на литература/нелитература дотолкова, доколкото то обозначава някаква разлика в есенциалните характеристики между литературна и „обичайна“ реч. Тя твърди, че литературата е съставена от няколко характеристики, никоя от които не е уникална за литературния дискурс. Например тя отбелязва, че „процесът на селекция и елиминация играе централна роля в дефинирането и въвеждането в действие на институцията, която ние наричаме Литература“, обаче и текстовете, които изобщо не са разглеждани като литература, също са подложени на подобен конвенционален процес²¹. Освен това за Прат литературната речева ситуация се състои колкото в читателя, прилагащ тези конвенции към възникването и история на текста, толкова и в реално наличния текст, който подготвя и предварително селектира фона: „Същността на литературността или поетичността, може да се каже, се намира не в посланието, а в едно особено разположение (диспозиция) на говорител и аудитория относно посланието, което е характеристика на литературната речева ситуация.“²² Други изследователи придвижват конвенционално базираната дефиниция на литературата даже понататък, като я изпразват от всякакви особени връзки с предварителното намерение на говорителя или вътрешните текстуални свойства. Тези теоретици твърдят убедително, че категорията литература е изцяло конвенционална (а не есенциалистка): литературата се определя от това, което обществото е решило да нарече литература. Литературата, според този възглед, не е набор от характеристики, споделени съвместно от словесни обекти; по-скоро това е една празна категория, изпълвана от общи конвенционални съглашения вътре в историческите общности²³.

С този подход са свързани теориите, които описват видовете конститутивни конвенции, лежащи в основата на четенето в литературната ситуация. Те се съсредоточават върху въпроса: Как читатели и критици създават смисъл на литературните текстове? Както видяхме във втора глава, Стенли Фиш отговаря на този въпрос с „общностните интерпретативни стратегии“, докато Джонатан Калър използва понятието „конвенции на четене“. Аз ще се опра на тези концепции в следващата глава, където ще развия една теория на интерпретативните конвенции. Възможно е да комбинираме този фокус върху интерпретативните (на четенето) конвенции с един отговор на дефиниционалния въпрос. Тогава литературата става конвенционална рамка, поставена около дискурса, рамка, която носи със себе си конвенциите на четене за интерпретиране на рамкирания дискурс²⁴. Този отговор избягва и проблемите на есенциалистките дефиниции, като прави „литературността“ функция на рамката (и конвенциите на четене,

²⁰ Pratt, p. 91.

²¹ Ibid., pp. 117-18.

²² Ibid., p. 87.

²³ Срв. Morse Peckham. *Man's Rage for Chaos: Biology, Behavior and the Arts* (Philadelphia, 1965), pp. 68-70; George Dickie. *Art and the Aesthetics: An Institutional Analysis* (Ithaca, 1974), pp. 30-50; и Stanley Fish. *How Ordinary Is Ordinary Language?* — *New Literary History*, 5 (1973), rpt. in *Is There a Text in This Class?*, pp. 108-9.

²⁴ Срв. Susan Stewart. *Nonsense: Aspects of Intertextuality in Folklore and Literature* (Baltimore, 1979), p. 28.: „Всяка рамка (изградена за езика) носи набор от процедури за интерпретиране, които членовете манипулират в завладяването на текста“.

които тя предоставя), а не на уникални обективни характеристики в текста. Този възглед обяснява интуитивното усещане, че литературните текстове трябва някак си да се различават значително от нелитературните текстове. Те се различават, но отликата се дължи на текстове, които са рамкирани и четени различно, а не е резултат от вътрешни различия в езика. Този факт помага да обясним как „един и същи“ текст (например Библията) може да бъде смятан за нелитература в дадена историческа общност и за литература в друга и как нови значения могат да бъдат „откривани“ в литературен текст, щом той е третиран като литература.

Предлаганата дефиниция също разрешава един проблем на теории като Калъровата, която дефинира институцията на литературата единствено от гледна точка на конвенциите на четене²⁵. Например Джон Райхерт сполучливо се възпротивява на Калъровия възглед за литературата като конвенционална институция и посочва, че литературните конвенции за четене, които Калър описва (конвенциите за значение и единство например), също функционират в четенето на нелитература *като нелитература*. По такъв начин той се противопоставя на Калъровата теория, защото тя не различава институцията на литературата от институцията на писането изобщо²⁶. Аз ще твърдя вместо това, че не само конвенциите на четене са, които конституират литература; конвенционалното *рамкиране* на един дискурс като литература *плюс* конвенциите на четене (използувани енергично и съвместно) е, което рамкирането носи заедно със себе си²⁷.

Това рамкиране става вътре в историческите общности — факт, който има две важни последствия. Първо, това, което е рамкирано, може да се променя от култура в култура, от период в период, а йерархията на конвенциите на четене, донасяни заедно с рамката, може да се променя, като определени конвенции постигат приоритет, а други губят положението си²⁸. Второ, успешният акт на рамкиране е общностен, не е индивидуален²⁹. Идеята за общността става по такъв начин решаваща тук. В социологията три аспекта характеризират термина „общност“: географска област, со-

---

²⁵ A. Culler. *Structuralist Poetics* (Ithaca, 1975), pp. 115, 118. *The Structure of Literary Understanding* (Cambridge, 1978) Stein Haugom Olsen също съсредоточава вниманието върху конвенциите на четене, формиращи институцията на литературата (с. 82—117). Обаче Олсен дава на една конвенция абсолютен приоритет: „да налага някакъв вид структура върху текста, да го разделя на части и да взаимнообвързва частите в един модел“ (с. 82). Като дава тежест само на тази конвенция на единство, той твърде тясно ограничава конвенциите на четене, релевантни за литературната интерпретация.

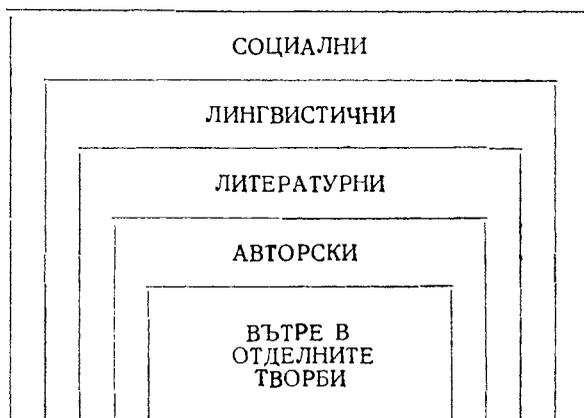
²⁶ John Reicher. *Making Sense of Literature* (Chicago, 1977), pp. 155-65. Райчарт отправя подобно възражение към Олсеновата теория в своята рецензия на *The Structure of Literary Understanding*. — *Comparative Literature*, 32 (1980), 210-13.

²⁷ Остава открит въпросът, колко от Калъровите литературни конвенции на четене действително се използват при четене на текстове, разглеждани като нелитературни. Все пак моето обсъждане на литературната комуникация в глава четвърта поставя само условието, че има определени конвенции за четене на литература, а не, че те са *изключително* за четене на литература.

²⁸ Виж Morse Peckham. *Literature: Disjunction and Redundancy*, in *What is Literature?*, ed. Paul Hernadi (Bloomington, 1978), pp. 223-24; Frank Kermode. *Institutional Control of Interpretation*. *Salmagundi*, No. 43 (1979), pp. 83-84.

²⁹ Макар че аз използвах идеята за рамкиране, за да обясня как един дискурс се помещава в дескриптивната категория на литературата, *успешен* (сполучлив) акт на рамкиране означава да установим даден дискурс като литературен или в дескриптивен или в почетен смисъл. Тоест един индивид (примерно автор, издател, литературен критик) осъществява успешен акт на рамкиране само когато той убеди общността да приеме неговото рамкиране като свое собствено, а това приемане може да приеме формата или на включване на дискурса в общата дескриптивна категория на литературата или на поставяне на дискурса вътре в привилегирания литературен канон.

циални взаимодействие и общи връзки³⁰. В съвременната епоха на бърза комуникация и транспортиране географската област става по-малко различаваща характеристика на общността, отколкото социалното взаимодействие и общите връзки. Но даже тези фактори трябва да бъдат преосмислени в светлината на модерната технология. Социалното взаимодействие сега става чрез телефон и телевизия, чрез бързо разпространявани периодични издания и ежегодни конференции в допълнение към всекидневния, съседски контакт. Общите връзки остават най-релевантните общи критерии за определяне на общността. За моите цели общите връзки могат да бъдат концептуализирани като споделяни традиции, наложени или договорени поведенчески модели и общи начини за създаване на смисъл — т. е. традиционални, регулативни и конститутивни конвенции³¹. Както един социолог на общностите беше писал, членовете на общността „са в един и същи „клуб“, чиито конвенции конституират някаква схема за поддържане на граници“³². Така резбирани, историческите общности, които изпълват категорията „литература“, могат да бъдат цели общества, но по-често те са социални групи, базирани върху икономическа организация (например мрежата от автори,

³⁰ George A. Hillery, Jr. Definitions of Community: Areas of Agreement. — *Rural Sociology*, 20 (1955), 118-19. Съвременните дискусии продължават да приемат анализа на Хилъри като авторитетен; виж Jessie Bergard. *The Sociology of Community* (Glenview, 1973), pp. 3-5 and Dennis E. Poplin. *Communities: A Survey of Theories and Methods of Research*, 2d ed. (N. Y., 1979), pp. 3-25.

³¹ Моят възглед за историческите общности тук може да бъде съпоставен с общностите, разисквани от Блейч и Фиш — виж по-горе, глава първа. Преди всичко историческите общности са по-унифицирани, имат повече общи конвенции за по-дълги периоди от време, отколкото го отчитат разискваните от Блейч временни групи. Второ, интерпретативните общности на Фиш насочват само към един аспект (въпреки и най-важният) на историческите общности — споделяните конститутивни конвенции за създаване на смисъл на реалността. В отделни моменти по отделни въпроси една обособена историческа общност може да функционира като единична интерпретативна общност; например в 1942 г. повечето граждани на Съединените щати използват едни и същи интерпретативни стратегии, за да създадат смисъл на Втората световна война (като битка за свобода например) и в средата на XIX век една европейска общност от астрономи използва една и съща коперниканска парадигма, за да интерпретират небесното движение (като система от планети, кръжащи по орбити около слънцето). По-често обаче историческите общности са съставени от няколко конфликтни интерпретивни общности: в края на 60-те години на XX век гражданите на Съединените щати по радикално различен начин създават смисъл на Виетнамската война и една историческа общност в средата на XIX век може да включва астролози, християни-фундаменталисти и астрономи-коперниканци, всички с радикално различни начини за интерпретиране на Космоса.

³² Bernard, p. 9.

издатели, редактори на списания и рецензенти), социален ранг (например интелигенция или управляваща класа), или институционално и професионално положение (такова като преподавател по английски)³³.

Ние можем по-пълно да разберем конвенциите, релевантни за изследването на литературата, като погледнем в следната диаграма, която помещава литературните конвенции (традиционални, регулативни и конститутивни) вътре в една по-голяма структура.

Такива дисциплини като социология, социална психология и културна антропология се съсредоточават върху най-общите *социални конвенции* на човешката дейност. Въпросът „какво е изкуство“ може да бъде разрешен на това ниво, ако изкуството се разглежда като социална институция, конституирана чрез конвенция. Езикът е социална конвенция със свой собствен набор от *лингвистични конвенции*: лексикографски, синтактични, семантични и прагматични; прагматичният компонент включва комуникативните конвенции на речевоактните условия и предварителните условия за разговор. Тези конвенции на езика (форма и употреба) са изследвани в дисциплини като реторика, философия на езика, комуникативната теория и лингвистиката (включително социолингвистика, психолингвистика, етнография на речта и пр.). Аз току-що обсъдих *литературните конвенции* в изследваните методи и жанрове³⁴. Това ниво отделя специфичните конвенции за четене на литература. Един писател развива *авторски конвенции* по протежение на творбите, изграждащи неговия литературен корпус. Примерите варират от характерна употреба на думи и индивидуални символически системи до своеобразен сюжет или образни модели, до особени вариации върху жанрови и методни конвенции.

Можем също да говорим за конвенции, развивани *вътре в отделните* творби. Първоначално може да изглежда неудовлетворително да се позоваваме на „конвенция“, установена по време на четенето на даден литературен текст. Като жанровите конвенции обаче, конвенциите вътре в една творба са съглашения или договори, сключвани между читател и автор; те са „основните правила“ за тази отделна творба и включват положения за допустимите персонажи (хобити* или зъболекари), допустимото знание или намеса на повествователя (всезнаеща или ограничена гледна точка), възможните сюжетни извикви (свръхестествена намеса или реалистична причина и следствие) и изискванията на един имплицитен читател. Специфичните конвенции варират в различните текстове, но както Дъглас Хюит пише, „това, което ние изискваме, е съгласуваност със собствената ѝ конвенция вътре във всяка творба“³⁵. Читателите понякога осъзнават такива конвенции непосредствено в началото на повествованието; в други случаи те ги научават бавно по време на четенето. Например в моя анализ на „Дъщерята на Рапачини“ аз показах как дискурсивните стратегии на Хоторн обучават читателя в определени конвенции на оценка, които Хоторн разчита читателят да използва при правенето на финалното етическо съждение, изисквано от завършека на повествованието.

³³ Срв. В. Dickie, pp. 31-38; Richard Ohmann. The Social Definition of Literature, in Hernadi, pp. 89-101; and William J. Goode. Community: The Professions. — American Sociological Review, 22 (1957), 194-200.

³⁴ За едно особено интересно сравнение между нивата на социални и литературни конвенции виж разискването от Елизабет Бърнс на „реторичните“ и „автентизиращи“ конвенции на театъра — В: Theatricality: A Study of Convention in the Theatre and in Social Life (N. Y., 1972), chs. 4-7.

* Хобит — член на въображаемо племе гноми в романите на Дж. Р. Толкин. — Бел. прев.

³⁵ Hewitt, p. 58.

С тази типология на конвенциите и различните дефиниции на жанра, метода и т. н. аз мога да предложа сега една подробна теория на интерпретативните конвенции.

I. КОНВЕНЦИИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА

Цялото четене е превод, а всички опити да се предаде едно четене, изглежда, ухажват редукцията, може би неизбежно.

Х а р о л д Б л у м

Процесът на диахроничен превод вътре в собствения майчин език е така постоянен, ние го изпълняваме толкова несъзнателно, че рядко прекъсваме или за да отбележим неговата формална сложност, или решителната роля, която той играе в самото съществуване на цивилизацията. . . Накратко, съществуването на изкуството и литературата, реалността на сетивната история в една общност, се основава върху един безкраен, макар твърде често несъзнателен, акт на вътрешен превод.

Д ж о р д ж Щ а й н е р

Да се говори за интерпретацията е трудна задача в съвременния контекст на американската литературна теория. В научните списания, изглежда, че съществува малко съгласие относно общите цели или специфичните методи за интерпретиране на литературата. Вместо това стари и нови херменевтични теории постоянно се атакуват една друга в най-главните си предпоставки, а мнозинството от подходите даже се различават в дефиницията на самото понятие „интерпретация“. Винаги когато някой започне да дискутира интерпретирането, той рискува да се изгуби в общото объркване на растящия спор. За да избегна такива опасности в моето изследване на конвенциите и интерпретацията, аз ще се опитам да направя моите предпоставки, колкото е възможно по-ясно, като започна с преглед на конфликтните възгледи за интерпретивния процес.

Интерпретация

Както видяхме във втора глава, обосноваването (валидността) на интерпретацията остава главна грижа на американската критическа традиция. Рецептивистите и ориентираните към текста критици спорят много бурно относно границите на приемливата интерпретация: чуват се обвинения като „солипсист“ и „релятивист“, от една страна, и „елитарист“ и „редукционист“, от друга. Но най-шумните полемики се подбуждат от постструктуралистите, които отхвърлят *всички* идеи за интерпретативна обоснованост. Подобни отхвърляния с един замах карат мнозина различаващи се в друго отношение американски критици да затегнат редиците срещу „досадниците“. Това затягане на редиците не е напълно очевидно в печатните издания, но аз мисля, че следното е точна картина на американската ситуация в критиката: по отношение на предмета на интерпретацията днес съществува възглед на мълчаливото мнозинство, оспорван от едно нарастващо и гласовито малцинство. Тези две противоположни херменевтични позиции, най-общо на-

зовавани традиционални и деконструктивистки, могат да бъдат персонифицирани от двама от участниците в развиващия се спор относно интерпретацията: М. Х. Ейбъръмз и Дж. Хилис Милър³⁶. Едно обсъждане на съответните техни позиции ще ми помогне да се съсредоточа върху *проблема за херменевтична дефиниция*. Ще използвам Ейбъръмз като ранен и ясен представител на мнението на мълчаливото мнозинство сред професионалните критици и преподаватели по литература в Съединените щати³⁷. Ролята на Милър като представител на гласовито малцинство е по-проблематична, не само защото това малцинство отново и отново атакува самата идея за представителност (във всички нейни смисли), но и понеже някои членове на споменатото малцинство твърдят, че Милър смекчава тяхната радикална деконструктивистка позиция³⁸. Все пак, доколкото може да се говори за постструктуралистка „позиция“, теоретическите изявления на Милър (макар че не непременно неговата критическа практика) сполучливо демонстрират антитрадиционалистката перспектива в американската литературна теория.

М. Х. Ейбъръмз основава своята критическа инициатива върху представката, че може да интерпретира една авторска поредица от изречения и да разкрие нейната „сърцевина от определени значения“. Той твърди, че ако една интерпретация е „правилна“, тя „се приближава, достатъчно близо за подръчни цели, до това, което авторът е искал да каже“. Тази „правилна“ или точна интерпретация може да не улови цялото авторско значение, но тя най-малкото ще бъде способна да се приближи до някаква част от него и да изключи други значения, които са неправдоподобни. Ейбъръмз определя интерпретацията като дейност, която „се заема да определи какво авторът е искал да каже“³⁹.

За разлика от него Дж. Хилис Милър отхвърля ограничаващите идеи за авторското оригинално и определено значение като основа за интер-

³⁶ Виж специално М. Н. А b r a m s. *The Reconstructive Angel*. — *Critical Inquiry*, 3 (1977), 425-38, and *How to Do Things with Text*. — *Partisan Review*, 46 (1979), 566-88; and J. Hillis Miller. *Tradition and Difference*. — *Diacritics*, 2, No. 4 (1972), 6-13, *The Critic as Host in Deconstruction and Criticism* (N. Y., 1979), pp. 217-53.

³⁷ По общо признание мълчаливото мнозинство никога не е било цялостно. Даже преди отговорите на Ейбъръмз съществува една контраатака срещу „когнитивните атеисти“ от страна на Е. Д. Н i r s c h. *Aims of Interpretation* (Chicago, 1976), в чиято книга влизат преработени версии на статии, публикувани по-рано през десетилетието. А сега изглежда, че една растяща и разнообразна реакция е печелившият момент при печатането: виж например C l e a n t h B r o o k s. *The New Criticism* — *Sewanee Review*, 87 (1979), 592-607; G e r a l d G r a f f. *Literature against Itself* (Chicago, 1979); and J o h n R e i s c h e r t. *Making Sense of Literature* (Chicago, 1977). Срв. коментарите за „традиционалистката опозиция“ на деконструктивизма в Америка от страната на F r a n k L e n t r i c s h i a. *After the New Criticism* (Chicago, 1980), pp. 159-60.

³⁸ Едно полезно описание на по-консервативните позиции на Милър предоставя W i l l i a m C a i n. *Deconstruction in America: The Recent Literary Criticism of J. Hillis Miller*, *College English*, 41 (1979), 367-82. Виж също J o p a t h a n C u l l e r. *The Critical Assumption* *SCE Reports*, 6 (1979), 81-82.

³⁹ А. А b r a m s. *The Deconstructive Angel*, pp. 426, 431. Ср. Н i r s c h. *Aims*, p. 49: „един текст не може да бъде *интерпретиран* от перспектива, различна от оригиналната авторска. . . Всяка друга процедура не е интерпретация, а авторство“. Херменевтичният проект за разкриване на замисленото авторско значение обикновено представлява първата стъпка в работата на литературните историци и много американски критици. Както споменах в глава 4, даже когато забраната срещу Интенционалната заблуда започна да доминира, критиците често използваха едно риторично позоваване на авторската интенция или отправяха директно към „това, което авторът е искал да каже“, за да решат един труден интерпретативен проблем; и самата Интенционална заблуда беше подложена на много атаки и преформулировки в литературната теория — виж G. T h o m a s T a n s e l l e. *The Editorial Problem of Final Authorial Intention*. — *Studies in Bibliography*, 29 (1976), 170-171.

претация. Той разглежда традиционалисткия проект на Ейбъръмз като невъзможен: според Милър всички извори са изгубени, всички текстове са радикално неопределени. Милър възприема херменевтичната теория, която той вижда в Ницше, Дерида и други деконструктивисти: „Един и същи текст авторизира безброй интерпретации. . . не съществува „правилна“ интерпретация.“ Деконструктивисткият проект на Милър се опитва да изкара до край „играта на връзки, повторения и разграничавания вътре в една творба“⁴⁰. Неговата цел не е да установи някакво определено значение, а да продължи стеснителното украсяване на неопределимото. Той използва няколко стратегии за да осъществи това, включително употребата на етимологии за „ключови думи“ в текстовете, които деконструира (или, както той понякога се изразява, текстовете, които се деконструират сами). Такива ключови думи вибрират „мъчително вътре в ума на читателя. Обаче колкото и усърдно да се опитва той да фиксира думата в един единствен смисъл, тя остава неопределима, тайнствено стхвърляйки неговите опити да прекрати нейното движение“⁴¹.

Милървата дефиниция на интерпретацията има два допълнителни аспекта: интерпретация е едно разгъване, разнищване, разплитане на текстуалната тъкан и тя е стеснително самостоятелно бродиране. Деконструктивната употреба на етимологиите от Милър демонстрира и двата херменевтични аспекта. Като проследява етимологическите корени на една дума, интерпретаторът разплита значеща нишка в текста и едновременно с това в своите проследявания оставя след себе си собственоръчно изработена тъкан — критическият текст. „Опитът на критика да размотае елементите в текстовете, които интерпретира, само ги усуква отново в друго място и винаги остава следа от заплетеност или една допълнителна заплетеност, досега разплитана“⁴². Милър разглежда интерпретацията следователно като вид свободно в разрез със собствената си цел разнищване на текста.

В противоположните теории за интерпретацията на Ейбъръмз и Милър ние виждаме две позиции, които са не само непримирими, но и несъизмерими — двамата спорещи говорят един покрай друг. Тоест, техните теории се различават в толкова много пунктове, че не изглежда възможно да бъде обсъждан даже еднаквият общ предмет. Тази несъизмеримост на позициите се отразява в техните взаимно изключващи се дефиниции на интерпретацията: за Ейбъръмз интерпретацията е разкриване на авторското определено значение, докато за Милър тя е неограничено текстуално разнищване. От приеманите от тях дефиниции: Ейбъръмз може да каже, че вършеното от Милър може би е интересно, но не е интерпретация; Милър може да

⁴⁰ J. Miller. Tradition and Difference, pp. 11-12.

⁴¹ J. Miller. Stevens' Rock and Criticism as Cure. — Georgia Review, 30 (1976), 11. Естествено няма нищо при етимологията, което да ограничава нейната употреба в деконструктивната критика. Литературните критици в миналото използват етимологията, за да възвърнат смисъла на неясни словоупотреби или за да разнищат допълнителни значения на дума. Такива практики обаче работят в посока на едно единно или кохерентно значение на даден пасаж или по-голям текст. Това, което отличава деконструктивистката употреба на етимологията, е опитът да се разруши кохерентният смисъл, да се покаже, че текстът е неопределен, като се акцентира върху противоречиви значения, разкривани в историята на думата.

⁴² J. Miller. Critic as Host, p. 247; срв. Miller. Stevens' Rock and Criticism as Cure, II. — Georgia Review, 30 (1976), 337: „Интерпретацията или решаването на загадките на текстуалната тъкан само добавя повече нишки към тъканта. Критиката е производство на повече прежда, за да се бродира върху вече наличната текстура или тъкан. Тази прежда е като мастилената нишка, която изтича от писалката на писателя, като го задържа в тъканта, но и го окачва над бездната, бялата страница, която тънка линия покрива.“

отговори, че традиционалният проект на Ейбъръмз пренебрегва това, което интерпретацията реално е.

Като се изправи пред такива основни несъразмерности, литературният теоретик, който желае да обсъжда херменевтиката, трябва да осъзнае, че когато такива радикално противоположни критични употребяват думата „интерпретация“, те не разговарят на един и същи „език“. Всяка имплицитна и експлицитна дефиниция на интерпретацията може да бъде разглеждана като *спорно* определение, което рекламира собствената херменевтична теория на предлагачия. Въоръжен с това разбиране, литературният теоретик може да се опита да открие някаква обща основа в тези спорове и след това да предложи една по-изчерпателна (и следователно полезна) херменевтична дефиниция. Обаче видът дефиниция, изискван тук, не е този, който се опитва да синтезира двете позиции за природата на интерпретацията. Това, което се изисква, по-скоро е дефиниция, която: първо, си дава сметка за дефиницията и на Ейбъръмз, и на Милър (обяснявайки как терминът *интерпретация* може да бъде използван за обозначаване на такива поразително различни дейности); второ, оставя пространство за различни херменевтични аргументи (т. е. не определя една позиция за несъществуваща от началото — както Ейбъръмз и Милър взаимно правят); и трето, осигурява насока за бъдещи дискусии по интерпретативния процес.

Едно определение на интерпретацията като „приемлив и приблизителен превод“ изпълнява всички тези изисквания. Ще докажа това твърдение първо чрез детайлно обяснение на дефиницията и после чрез използването ѝ за изясняване на спора между Милър и Ейбъръмз.

Интерпретация = приемлив и приблизителен превод.

Оксфордският речник на английския език посочва като едно от значенията на *интерпретирам*: „дейност на провеждане; превод или тълкуване на книга“.

Интерпретирам е извлечен от латинското *interpretari* — да обясня, разясня, превода, разбере — от *interpres*: посредник между две групи, брокер, комисионер, обясняващ, разясняващ, преводач.

Цялата интерпретация е превод:

ние превеждаме едно значение в друго
един текст в друг
едно явление в друго
една интерпретация в друга
един превод в друг
тъмни облаци стават предупреждение за дъжд
(kat) става „cat“
„Je t'aime“ става „I love you“
предица от думи става стихотворение
роман става алегория на посвещаване
ритуалът на посвещаване става символ на
биологическо прераждане
и т. н. и т. н.⁴³

⁴³ Съвременната литературна теория осигурява известна поддръжка на моята употреба на термина „превод“ при дефинирането на интерпретативния процес. Например Сюзън Зонтаг, в нейната атака срещу критическата интерпретация допуска, че „задачата на интерпретацията е всъщност тази на превода“. (*Against Interpretation and Other Essays*. (N. Y., 1965), p. 5). Напоследък Джордж Щайнер по-категорично утвърждава подобна централност на превода в неговия възглед за интерпретирането в: *Against Babel. Aspects of Language and Translation* (N. Y., 1975), esp. chs. 1 and 5. Срв. Jonathan Culler. Foreword to *The Poetics of Prose* by Tzvetan Todorov (Ithaca, 1977), p. 10.

Може ли интерпретацията по тази причина да бъде безкраен превод? Потенциално — да. Практически — не. Интерпретацията като превод е версия на херменевтичния кръг: всяко начало е вече една интерпретация и потенциално ние можем да се въртим около и около вътре в една постоянно разгъваща се спирала на превеждане⁴⁴. Но не го правим. Ние спираме. Ние не избягваме херменевтичния кръг — просто се задоволяваме с някакъв превод вътре в кръга. Той създава смисъл. Той е приемливо приближение.

Интерпретацията в комуникацията например е винаги приемлив и приблизителен превод. Ние се опитваме да се приближим до значението на говорещия, като го създаваме за себе си⁴⁵. Превод към конвенционално приемливо приближение е формата на множество интерпретативни стратегии. Обаче преводът може да се приближава безкрайно; действително, това е твърдението на деконструктивима с неговата възхвала на безкрайното знаково заместване, тук представяно от Милървата стратегия за използване на етимологии⁴⁶.

Терминът „приближение“ маркира една много спорна област в съвременната литературна теория — общият проблем за мимезиса. Дали копието отразява, трансформира или разрушава своя оригинал? Версиите на най-общата „миметична“ позиция са, че изкуството имитира природата, че литературните творби наподобяват своите източници, че правилната интерпретация отразява авторската интенция. Както моето описание на Милървия проект подсказва, постструктуралистите напоследък атакуват такива възгледи. Митът за настоящето, отричането на източниците, разместването на центровете, неверието в правилни интерпретации, погрешното тълкуване на интенцията — подобни деконструктивистки често употребявани фрази показват сегашната антимиетична позиция. Терминът „приблизителен“ в моята дефиниция обаче остава неутрален по отношение на този миметично-деконструктивистки спор. Теоретиците на мимезиса могат да използват определението и да кажат, че копието винаги приближава (наподобява) своя оригинал. Деконструктивистите също могат да използват дефиницията и да твърдят, че приближаване и копиране са антитетични понятия: копието имитира своя източник, приближаването го трансформира. Макар че „приблизителен“ като дефиниращ термин не смущава никой от посочените херменевтични позиции, той насочва към една перспектива на продължаващия спор: копието е приблизително равно на своя оригинал само по отношение на някои критерии за оценка. Например съгласно прилаганите критерии цензурираното първо издание на „Червеният знак на храбростта“ може да бъде интерпретирано като близко приближение, подобрена стилизация или пълно унищожаване на историята, разказана в крайния ръко-

⁴⁴ Виж обсъжданията на теорията на Ч. С. Пърс за интерпретацията на знака: например „Да отговорим интерпретивно на един знак не означава да му реагираме автоматично, но в някакъв смисъл на термина да го „преведем“ в друг знак, който изисква последваща интерпретация, поради битието си на знак“ (Douglas Greenlee, Peirce's Concept of Sign/The Hague, 1973/, p. 108).

⁴⁵ Точно това ни позволяват да правим интерпретативните (на четенето) конвенции — виж разискването за извлечената интенция в глава 4 и за комуникативната интерпретация по-късно в настоящата глава.

⁴⁶ Срв. изказването на Деридата за „отказване от всякакво отправане към един *център*, *субект*, привилегирована *референция*, към източник или към абсолютна *arché*, която ограничава „играта“ на „безкрайни замествания“: Jacques Derrida, Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences.— Writing and Difference (Chicago, 1978), pp. 278-293.

пис⁴⁷. Прилаганите от деконструктивистите „критерии“ *предполагат*, че всички копия разрушават техните източници, че всички начала са изчезнали; традиционните миметични критици приемат точно обратното. Това, което детерминира тези критерии, са конвенциите, споделени между групи от интерпретатори. Казаното може да се изясни чрез връщане към спора на Милър и Ейбъръмз.

В едно теоретически неопределено поле на преводи някои придобиват привилегирован статут. Те са конвенционално съгласувани и стават „стандартните“ (общоприетите) преводи, диапазонът на „правилните“ интерпретации⁴⁸. Съществуването на „правилната“ интерпретация не е проблематичен спорен въпрос; тя е „правилна“, ако е конвенционално съгласувана, т. е. ако конвенциите на четене, които я пораждат, са доминиращи в общността контекст. Следователно експлицитната форма на спора между Ейбъръмз и Милър е подвеждаща: Ейбъръмз поддържа мнението — „Съществуват правилни интерпретации“, но всъщност иска да каже — „Аз приемам общопризнати (стандартни) преводи (и фактът, че *има* такива приближения)“; докато Милър твърди — „Не съществуват правилни интерпретации“, но иска да каже — „Аз отхвърлям стандартните преводи (и фактът, че *би трябвало* да съществуват подобни приближения)“. И двамата критици разглеждат интерпретацията по начин, който е в съгласие с моята дефиниция на интерпретирането като приемлив и приблизителен превод; решителното разногласие е относно статута на приемливото приближение. Ейбъръмз иска авторското значение да бъде обект на интерпретиране (целта, към която неговият превод се приближава), докато Милър използва приблизителните преводи на етимологиите, за да осъществи своята интерпретативна свободна игра. Според Ейбъръмз приемливото приближение е цел в себе си („ние сме доволни, че приближаваме авторското значение“)⁴⁹. За Милър приемливото (етимологическо) приближение е просто инструмент за неговата версия на деконструктивистката критика, която претенциозно се стреми към подкопането на всяко стабилно значение.

При проследяването на словесните корени или на някаква нишка в тъканта на текста, Милървият деконструктивист в крайна сметка стига до задънена улица, без да може да върви по-нататък и без да е в състояние да открие една най-последна основа. Тази апория, тази задънена улица в интерпретирането на текста не може да бъде избягната. Тя „може само да бъде прикрита чрез известна доверчивост, която създава съдържание там, където всъщност има пропаст — например, като приема съзнанието на солидна основа. Зле прикриваната бездна може да бъде избягната само чрез внезапно спиране, чрез приемане на някои неща в използваната терминология като разбиращи се от само себе си, а не чрез разпитване за тях, или като не се поставя анализът на текста под въпрос дотолкова, че невъзможността за единствено дефинитивно четене да стане явна“⁵⁰. Това, което Милър нарича „внезапно спиране“ тук, е една форма на приемливо приближение. Феноменологическите критици например, на които Милър се позовава, използват съзнанието като приемлива основа за техните приблизителни интерпретации. Милър отхвърля всички подобни приемливи приближения, докато Ейбъръмз прави едно от тях своя цел. Милър отказва да спре внезап-

⁴⁷ За една демонстрация на тази предпоставка виж критическите съждения, цитирани по-нататък в глава 7, особено бележки 5, 59 и 62, както и Заключение, бел. 4.

⁴⁸ „Правилната“ интерпретация е част от това, което Стенли Фиш нарича „standard story“: Fish, *Is There a Text in This Class?*, pp. 199-200.

⁴⁹ A. Abrams, *The Deconstructive Angel*, p. 438.

⁵⁰ J. Miller, *Ariadne's Thread: Repetition and the Narrative Line*. — *Critical Inquiry*, 3 (1976), 74.

но⁵¹, докато Ейбъръмз разглежда такъв ход като същинската роля на литературната интерпретация (*ако*, разбира се, внезапното спиране се извършва във вероятното авторско значение, приемливото приближение на превода за Ейбъръмз).

Моят възглед за интерпретацията като приемлив и приблизителен превод определя една обща област на съгласие между Ейбъръмз и Милър: техните собствени дефиниции са спорни, те приемат възгледа за интерпретацията като превод и след това *предявяват* по-специфични искове относно природата на интерпретативния процес. От друга страна, моята формулировка оставя пространство и за двата херменевтични аргумента и фактически осигурява перспектива и за двете, като изяснява начините, чрез които те остават противоположни. Освен това тя осигурява въпроси за бъдещи херменевтични дискусии: В интерпретацията — какво се превежда в какво? Какво е приблизително (или неприблизително)? Какви са основанията за приемливост? По-нататък аз ще се върна към споровете около тези въпроси. Но сега ще се съсредоточа върху може би най-разискваната тема в съвременната литературна херменевтика. Какво точно ограничава произвеждането и приемливостта на интерпретациите? Тоест, какъв е механизъмът в интерпретацията, който определя как процесът на превеждане функционира и как полученото приближение е намирано за приемливо?

Интерпретативни конвенции и литературен смисъл

Най-важните херменевтични ограничители са тези, които аз наричам „интерпретативни конвенции“: споделени начини за създаване на смисъл на действителността. Те са колективни процедури за осмисляне на света, поведението, комуникацията и литературните текстове. Интерпретативните конвенции могат да бъдат толкова прости и краткотрайни, колкото инструкциите към лице, което стои при малко дете в отсъствие на родителите: „Когато Мери Нел плаче, това означава, че тя иска своята бутилчица с мляко.“ Те могат да бъдат и толкова дълготрайни и праволинейни като сполучливо правило за вярата на Августин: ако един библейски пасаж „изглежда да хвали порока или престъплението, или да осъжда полезността или доброто дело, той трябва да бъде приеман като „образен“ и подлежащ на прилежно критично изследване, докато не се произведе интерпретация, допринасяща за царуването на милосърдието“⁵². А могат да са толкова сложни и многоцелеви като психоаналитичните техники на Фройд, които могат да интерпретират авторите в техните творби, героите в техните фикционални действия или читателите в техните реакции. Подобни интерпретативни конвенции са групово узаконени стратегии за изграждане на смисъл, който може да бъде описан с оглед условията за разбирасмост. Тези конвенции осигуряват механизма за приемливия и приблизителен превод в интерпрета-

⁵¹ Или, ще кажа аз, Милър *изисква* да не се спира внезапно. В действителност той спира внезапно при неприлагането на неговите деконструктивистки предпоставки към институционалния контекст на литературното изследване. Например въпреки неговата версия за деконструкцията, която отхвърля много от интерпретативните ограничители на традиционални проекти, като този на Ейбъръмз, Милър продължава да третира като действителен „литературният канон, както то се е запазил днес“: виж Са i n. Deconstruction in America, p. 379; виж също великолепните коментари върху институционализацията на деконструкцията в Н е n r y S u s s m a n. The Deconstructor as Politician: Melville's Confidence-Man Glyph, No. 4 (1978), pp. 52-54. Срв. Miller. Theory and Practice: Response to Vincent Leitch. — Critical Inquiry, 6 (1980), 612-13.

⁵² A u g u s t i n e. On Christian Doctrine (N. Y., 1958), p. 93. Виж обсъждането на това „правило за интерпретация“ в S t a n l e y E. F i s h. Interpreting the *Variorum*. — In: Is There a Text in This Class?, 170.

тивния процес; те са основанията не само за произвеждане на интерпретации, но също и за приемането им.

Идеята за интерпретативните конвенции усъвършенствува теорията на Калър за конвенциите на четене и възгледът на Фиш за интерпретативните стратегии. Моето описание включва конвенциите на четене на Калър (и употребата им от моя страна в предишните глави), но интерпретативните стратегии не са изпълвани преди всичко от структуралистски описания. Нито са ограничени до четенето и интерпретирането на литературни текстове; защото те са също използвани в „четенето“ на извънлитературния свят⁵³. Интерпретативните конвенции много близко наподобяват колективните интерпретативни стратегии на Фиш, уточняването на които той оставя достатъчно отворено, за да позволи разнообразни начини за описание на споделени интерпретативни практики. Все пак моето описание се различава от неговото по това, че аз уточнявам в подробности динамиката на интерпретативните конвенции, като използвам типологията, предложена в предишната глава.

Тази глава разграничава три вида конвенции — традиционални, регулативни и конститутивни. Едно основно допускане в теорията на интерпретативните конвенции е, че в интерпретацията всички тези конвенции конституират смисъл: от сложната конвенционална природа на езиковата употреба до разнообразните признаци на жанра и метода в литературата до двойното обозначаване на футболните правила. Ние вече видяхме как една традиционална конвенция — ставането за националния химн — се превръща в предписваща. Тя също става конститутивна; тоест съобразяването или несъобразяването с някоя традиционална или регулативна конвенция *носи значение*: неставането за националния химн *се смята като* неуважение на знамето, нацията и т. н.⁵⁴ По-общо казано, традиционалните и регулативните конвенции стават конститутивни във всяко време, в което те се използват за създаване на смисъл на някакво действие, минало или сегашно, независимо дали това действие е комуникативно или не⁵⁵.

Макар че тяхната основна херменевтична функция е една и съща, трите вида конвенции правят създаването на смисъл възможно по различни начини. Традиционалните конвенции позволяват на интерпретаторите на едно действие да го поставят в контекста на някаква взаимно предполагаема инструкция, описана от конвенцията. Интерпретаторите използват регу-

⁵³ Например концепцията на Кун за парадигмите като „споделени образци“ за интерпретиране на природата е тясно свързано с определени видове интерпретативни конвенции — виж Thomas S. Kuhn. *The Structure of Scientific Revolution*, 2nd ed. (Chicago, 1970), esp. pp. 174-210;

⁵⁴ Срв. Kent Bach and Robert M. Harnish. *Linguistic Communication and Speech Acts* (Cambridge, 1979), p. 95: „Нарушенията на правила, ако са обвързани с познаваеми (рефлексивни) интенции, могат да съобщават за презрението на деятеля към обществото, неговото неуважение към присъстващите или дори неговото признание, че правилата могат да бъдат разхлабени“. Пунктът, който Бах и Харниш, изглежда, пропускат тук, е, че рефлексивните интенции са познаваеми предимно *поради* нарушението на правилото (регулативната конвенция). А, разбира се, не точно нарушението на правилото носи значение; следването на правило също предава значение: в нашия пример ставането (потенциално) означава уважение.

⁵⁵ Етнометодологическите изследвания предявяват подобни твърдения: „Като изключим детерминирането на *събитието* от определени реакции при съответни условия, правилата (или регулативните конвенции) са също призовани (както конститутивните конвенции) да изяснят *смисъла* на действията ретроспективно... В действителност един лесно доказуем факт е, че съществена част от смисъла, който ние създаваме за нещата, случващи се в нашето настояще, зависи от нашата способност *да ги отнесем* към феноменалната сфера на влияние на някакво правило“. — Egon Bittner. *The Concept of Organisation — Social Research*, 32 (1965); rpt. in: *Ethnomethodology: Select Readings*, ed. Poy Turner (Baltimore, 1974) p. 77.

лативните конвенции или за да загатнат за рефлексивната интенция на някой, който се подчинява или не се подчинява на едно задължително правило, или за да създадат смисъл на мотивацията за действие, което е в съгласие с поведението, санкционирано от конвенцията. Конститутивните конвенции определят (следователно описват и регулират) институционални действия, които не биха били възможни (или установими) извън условията, уточнени от конвенцията; интерпретаторите знаят, че дадено действие има определено значение, ако то се изпълнява съобразно известна конститутивна конвенция. Като наричам традиционалните и регулативни конвенции конститутивни в интерпретацията, аз искам да покажа тяхната потенциална полезност за реализирането на смислосъздаването; аз не изказвам предположение, че веднъж използвани така трите вида конвенции са повече неразличими. В интерпретацията традиционалните и регулативни конвенции стават конститутивни само в смисъл, че всички те правят смисъла възможен за интерпретаторите.

Всички интерпретативни конвенции са междуличностни и често (но не винаги) междутекстови. Междутекстовостта включва отношението на един текст към други текстове⁵⁶. Да натурализираме един обект-текст означава да го отнесем към някаква текстуална мрежа, за да създадем смисъл за обекта-текст; всъщност отношението е смисълът, създаден за този текст. Една форма на литературна натурализация отнася съвременен текст към традиционални конвенции на минала литература, жанровете и методни конвенции по такъв начин стават конститутивни за смисъла⁵⁷. В този случай жанровете и методни конвенции не само снабдяват читателя с очаквания като традиционални конвенции, но те също функционират междутекстуално като конститутивни конвенции, които дават възможност на читателя да създава смисъл на литературни текстове. Конвенциите вътре в един цялостен авторски корпус и вътре в индивидуалните творби обслужват подобна двойна функция: те конституират част и от последователната, и от цялостната интерпретация, създаващи смисъл непосредствено във времевия поток на четене и ретроспективно, след като целият текст е прочетен.

Интерпретативните конвенции обясняват както комуникативната интерпретация, така и интерпретативната свободна игра. Под комуникативна интерпретация аз разбирам опита на читателите да разкрият замисъла на автора. Както посочих в глава четвърта, замисълът в литературните актове може да бъде разкрит само чрез комуникативни конвенции; доколкото интенцията (като състояние на ума) не е изразена или манифестирана конвенционално, в тази степен тя не е разкриваема. Когато комуникативните конвенции се използват от един интерпретатор, за да създаде смисъл на устно изказване или писмен дискурс, те функционират като интерпретативни конвенции. Традиционалният херменевтичен проект за внимателно търсене на

⁵⁶ За междутекстовостта вж. Julia Kristeva. *Semiotika: Recherches pour une sémanalyse* (Paris, 1969), p. 378; Michael Riffaterre. *Semiotics of Poetry* (Bloomington, 1978), pp. 115-50, and Jonathan Culler. *Structuralist Poetics* (Ithaca, 1975), p. 139.

⁵⁷ Както отбелязах в глава 2, Калър определя „натурализация“ като начин за поставяне на един текст „във връзка с тип дискурс или модел, който е вече, в някакъв смисъл, естествен и четлив“ (*Structuralist Poetics*, p. 138). Той продължава с описание на пет нива на натурализация, „пет начина, по които един текст може да бъде поставен в контакт с и описан по отношение на друг текст, който ни помага да го направим разбираем“ (p. 140); един от тези начини е употребата на „жанрови конвенции“ (p. 147). Срв. Culler, A. *Semiotics as a Theory of Reading*. — In: *The Pursuit of Signs* (Ithaca, 1981), pp. 58-59.

първоначалното авторско значение превежда текста в едно приближение на авторската интенция, а създаването и приемливостта на това приближение се основава на интерпретативните конвенции в пълен състав⁵⁸.

Противоположно на комуникативната интерпретация, интерпретативната свободна игра не дава специален статут на авторската интенция. Такава интерпретативна свободна игра обаче също може да бъде обяснена чрез обръщане към интерпретативни конвенции. В подходите на постструктуралисти като Жак Дерида и Юлия Кръстева например, „интерпретацията не е въпрос на разкриване на някакъв смисъл, който лежи зад творбата и служи като център, управляващ нейната структура; тя е по-скоро опит да се участва в и да се наблюдава играта на възможни значения, към които текстът дава достъп“⁵⁹. Но даже в анализа на една *systeme decentre*, която

⁵⁸ Тези комуникативно-интенционални теории на смисъла (споменати в глава 4, бел. 21), които отричат цялостната конвенционална природа на извлечената интенция, изглежда, отхвърлят значението, което аз отдавам на конвенциите тук. Без да давам официално опровержение на тези теории, аз мога да подсказва как те фактически използват конвенциите (особено интерпретативните конвенции) в тяхното обяснение на комуникацията, въпреки тяхната антиконвенционална позиция.

V Intention and Convention in Speech Acts — *Philosophical Review*, 73 (1964), 439-60. P. F. Strawson отхвърля конвенциите като основа за повечето илокутивни актове. Той ограничава конвенционално базираните илокутивни актове до изпълняваните вътре в институционалните практики като брачните церемонии (провъзгласяващи една двойка за съпруг и съпруга) и правните дела (издаващи присъда). Обаче той също разширява категорията на конвенционалните актове, така че да включва встъпления и капитулация. Последният от тези актове, капитулирането, „може да се каже, че е (става) акт, изпълняван, като се следва една общоприета конвенция“ (с. 443). Парентетичното „става“ е решаващо тук: Струосън иска да каже, че актът на капитулиране — „като кажеш „Kamegad“ и вдигнеш нагоре ръцете си“ — е (в мои термини) традиционална конвенция, която е станала конститутивна. Но този трансформативен процес важи и за други практики, които Струосън нарича неконвенционални актове — като предупреждението (с. 444). Като оставим настрана историческият въпрос дали такива конвенции еволюират от традиционални към конститутивни, ние можем да открием едно убедително конвенционално базирано обяснение на всички актове, които Струосън нарича неконвенционални: виж John Searle, *Speech Acts* (London, 1969), особено неговото обяснение на „предупреждение“ от гледна точка на конвенционалните речевактни условия. Срв. атаката срещу обяснението на Струосън на неконвенционалните илокутивни актове в Quinlan Skinnner, *Conventions and the Understanding of Speech Acts* — *Philosophical Quarterly*, 20 (1970), 118-38.

Разграничението, което Струосън улавя в своето изложение не (както той мисли) разграничение между речеви актове, които се основават на конститутивни конвенции и такива, които не са, а между конвенционални актове вътре в извънлингвистични институции и конвенционални актове извън такива институции (срв. Searle, *A Classification of Illocutionary Acts. Language in Society*, 5 (1976), 14). Бах и Харниш правят грешка, подобна на тази на Струосън, когато отхвърлят конвенционалистското обяснение на Сърл. На негово място те поставят един грайсиански дедуктивен процес, който те представят в тяхната „схема на речевите актове“ (*Linguistic Communication*, pp. 76-77); за моите цели тук разбулващите признаци на схемата на Бах и Харниш са механизмите, които гарантират, че слушателят приема всички дедуктивни стъпки, за да постигне разбиране. Всички тези механизми наподобяват предпоставките и стратегиите, които формират интерпретативните конвенции: общите предположения (с. 60—61), „разговорните предположения“ (с. 62), „разговорните и социални правила“ (с. 104—5) и особено „дедуктивните стратегии“ (с. 77). Както интерпретативните конвенции всички тези механизми за подпомагането на заключението са споделени от групи от говорещи и слушатели, и макар че са ограничени от контекста, те са транситуативни, достатъчно стабилни за да бъдат използвани в различни контексти. Това наблюдение не е критика на изложението на Бах и Харниш (което изключва такива механизми от тяхното ограничено понятие за „конвенция“); аз просто се опитвам да покажа, че това, което наричам интерпретативни конвенции, играе централна роля даже в интенционално-комуникативните теории, които твърдят, че са антиконвенционални.

⁵⁹ Culler, A. *Structuralist Poetics*, p. 247. Вж. Kristeva, J. *Semiotiké*, p. 284, and Derrida. *Writing and Difference*, pp. 278-93. Срв. американската версия на деконструкцията на Дж. Хилис Милър, обсъждана по-рано.

изцяло пренебрегва авторската интенция, конвенциите продължават да функционират в практиката на интерпретацията. Както отбелязва Калър, „Всяко нещо може да бъде отнесено към нещо друго, разбира се: една крава и третият закон на термодинамиката си приличат по това, че не са кошче за книжни отпадъци, но почти нищо не може да бъде направено с този факт. Други връзки обаче притежават тематичен потенциал и решаващият въпрос е какво управлява техния подбор и развитие. Даже ако е „изпразнен“ от някаква радикална теория, центърът неизбежно ще запълни празнината, когато анализаторът прави избор и предлага изводи“⁶⁰. С други думи, някаква процедура, управляваща подбора и развитието на отношенията, ще бъде възприета в интерпретативната свободна игра; центърът ще бъде запълнен (може би временно) от споделяни правила за играта (като използване на етимологии или деконструиране на основни противоположности). Тези споделяни херменевтични стратегии функционират като интерпретативни конвенции, създаващи (и разрушаващи) значения. По такъв начин и в традиционалната, и в постструктуралистката критика винаги ще съществуват някакви интерпретативни конвенции в действие.

Тази теория на интерпретативните конвенции обяснява широка гама херменевтични дейности. Когато я прилагаме в литературните изследвания, ние можем да използваме теорията, за да обясним смисъла, който критиките създават на даден текст в критическия дискурс (като използват различни и споделени набори от критически конвенции), както и смисъла, който читателите постоянно създават, когато четат (чрез различни и споделени конвенции на четене). Така подобна теория на интерпретативните конвенции може да бъде доразвита в херменевтична теория, в парадигма на критиката и в модела на четене.

Още веднъж за философията на речевите актове

Аз мога допълнително да изясня предлаганата теория на интерпретативните конвенции чрез кратко сравнение на някои съвременни трудове във философията на речевите актове⁶¹. Такова сравнение ще изясни двата най-обща начина, по които конвенциите стават конститутивни за смисъла: чрез нарушаването и чрез прилагането им. Например комуникативен акт, който нарушава традиционална или регулативна конвенция, може да придобие значение благодарение на това нарушение, а различни видове актове могат да получат смисъл чрез прилагане на конвенции при тяхното извършване. Като използвам определени моменти от трудовете на Х. П. Грайс и Джон Сърл, ще демонстрирам тези два начина на употреба на интерпретативните конвенции.

Можем да започнем с теорията на Грайс за „разговорната имплицатура“*, която предоставя разбулващ пример за това, как нарушаването на регулативна конвенция може да конституира интерпретацията на слушащия на смисъла на говорещия. Грайс описва набор от разговорни указания, за които се предполага, че са налице в пълен състав при всяка речева обмяна. Най-

⁶⁰ Culler, A. *Structuralist Poetics*, pp. 250-51.

⁶¹ За по-детайлно изследване на предпоставките и критическите стъпки, конституиращи интерпретативните конвенции на един съвременен критически подход, виж Steven Mailloux. *Learning to Read: Interpretation and Reader-Response Criticism. — Studies in the Literary Imagination*, 12, No. 1 (1979), 93-108.

* Грайс въвежда общия термин „имплицатура“ (implicature), за да обозначи различните видове преценки, чрез които създаваме смисъл на това, което чуваме. — Бел. прев.

общото от тях е Принципът на сътрудничество: „Направи своя разговорен принос такъв, какъвто се изисква, в етапа, в който това става, чрез общоприетата цел или насока на разговорната обмяна, в която си ангажиран“⁶². Грайс разграничава четири вида максими, които попадат под този общ принцип: максими за количество — бъди толкова информативен, колкото се изисква; качество — говори истината; отношение — бъди релевантен; и маниер — бъде лесно разбираем. Както Майкъл Хенчър отбелязва, „всички тези правила са регулативни, а не конститутивни“⁶³. Когато се използват от един слушател, за да *интерпретира* нарушение на правило обаче, тези максими стават конститутивни за смисъла. Грайс твърди, че говорителят може „да се подиграе“ с една максима чрез безочлив неуспех да я изпълни и че това подиграване поражда „разговорни импликатури“, ако говорителят очевидно е все още останал верен на принципа на сътрудничеството⁶⁴. Ако един учител например каже: „Това е най-добрият клас, който съм имал някога“, на ученици, които току-що са получили слаби оценки от него, класът ще интерпретира изказването като пренебрегване на максимата за качество и по такъв начин имплициране на иронично четене на изявлението. Тук са налице интерпретатори, които използват нарушението на една регулативна конвенция, за да направят извод относно рефлексивната интенция на говорителя, регулативните конвенции стават конститутивни за смисъла⁶⁵.

Ние можем да научим нещо повече за интерпретативните конвенции чрез проучване на детайлния анализ на Сърл за речевите актове. Би било добре да започнем с факта, че интерпретирането може да бъде разглеждано като илокутивен акт, подобен на твърдение, заповед, обещание и т. н. В своята колеблива таксономия на речевите актове (която Сърл и други ревизират) Дж. Л. Остин нарича „интерпретирам“ един *експозитив* (акт на тълкуване), който може да бъде приет като *преценка* (акт, който дава заключение за нещо — факт или ценност — което по различни причини е трудно да бъде горе-долу определено)⁶⁶. За съжаление такива общи таксономични описания реално не проясняват точната природа на интерпретирането (а те не са и замислени да го направят).

По-полезна е идеята на Сърл за конститутивните правила, които помагат да се опише точно как специфичните интерпретативни конвенции работят. Според Сърл едно обещание става възможно чрез конститутивни правила, които уточняват условията, от които обещаването логически зависи за своето съществуване. По подобен начин смисълът става възможен чрез

⁶² H. P. Grice. *Logic and Conversation in Speech Acts: Syntax and Semantics 3*, ed. Peter Cole and J. L. Morgan (N. Y., 1975), p. 45.

⁶³ Michael Hancher. *Beyond a Speech-Act Theory of Literary Discourse*. — MLN, 92 (1977), 1090.

⁶⁴ Grice. *Logic and Conversation*, p. 49. Трябва да отбележа между другото, че когато Грайс нарича тези разговорни импликатури „неконвенционални“ (с. 45), той използва „конвенционални“ в по-ограничен смисъл от този, който аз развих тук.

⁶⁵ Срв. Mary Louise Pratt. *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse* (Bloomington, 1977), chs. 5 and 6, където авторката представя няколко примера за това, как читателите могат да използват разговорните максими на Грайс, за да създадат смисъл на литературни текстове.

⁶⁶ J. L. Austin. *How To Do Things with Words* (N., Y., 1962), pp. 150-60. Брус Фрейзър изброява „интерпретирам“ под *актове на оценяване* в неговата таксономия — виж *Hedged Performatives*. — In: Cole and Morgan, p. 191; and in: *Describing and Interpreting as Speech Acts* *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 36 (1978), 484. Майкъл Ханчър използва таксономията на Сърл, за да класифицира „интерпретиране“ като *репрезентативен*, илокутивен акт, който обвързва „говорителя (в различни степени) към нещото, което е бил случаят, към истината на изразеното твърдение“ (See a l e. A classification of Illocutionary Acts, p. 10).

конститутивни конвенции, които уточняват условията, от които интерпретацията (създаването на смисъл) логически зависи за своето съществуване. Да бъдем дори по-точни: конститутивните правила описват „необходимите и достатъчни“ условия за „успешното и недефектно изпълнение на акт като обещаване“⁶⁷. По същия начин конститутивните конвенции описват условията за успешно и недефектно — т. е. валидно — изпълнение на интерпретацията. Интерпретативните конвенции в пълен състав в един особен контекст определят тази валидна интерпретация, точно както речевоактните конвенции в голям брой определят недефектния акт на обещаване. И двата вида конвенции са чувствителни към контекста, социално детерминирани в потенциално променими; и когато един слушател използва речевоактните конвенции, за да създаде смисъл на изказването на говорителя, те функционират като интерпретативни конвенции. Речевоактните конвенции обаче са по-стабилни от множество други интерпретативни конвенции, особено от тези, използвани в изследването на литературата (както историята на критиката доказва).

Сърл основава своя анализ на речевите актове върху различаването между регулативни и конститутивни правила: „Регулативните правила регулират една предсъществуваща дейност, дейност, чието съществуване е логически независимо от правилата. Конститутивните правила учредяват (и също регулират) дейност, съществуването на която е логически зависимо от правилата“⁶⁸. По този начин Сърл сравнява регулативните правила на етикета и риболова с конститутивните правила на шахмата и речевите актове. Трябва да бъде отбелязано, че той не говори за *интерпретацията* на тези дейности тук, а за тяхното изпълнение⁶⁹. *Определени* актове стават възможни чрез конститутивни конвенции: обещаване, игра на шах, докосване на топката в мъртво поле при игра на ръгби. Но, ще твърдя аз, интерпретацията на *всяко* действие става възможна само чрез конститутивни конвенции. Ние създаваме смисъл на актовете чрез обръщане към интерпретативни конвенции (традиционални, регулативни и конститутивни); такива конвенции учредяват смисъл.

Стенли Фиш използва разграничението на Сърл на регулативни и конститутивни в една критика срещу употребата на теорията на речевите актове от литературните критици. Например Фиш пише, че Волфганг Изер „се усуква между двата смисъла на „конвенция“: по-строгийт смисъл, при който илокутивните актове са конститутивни, а не регулативни, и по-хлабавият смисъл (приблизително еквивалентен на „общоприета практика“), използвани от литературните критици, когато те говорят например за конвенциите на повествованието. Усукването е важно за Изер. . . , защото той иска да отстоява един паралел между нарушаване на речевоактни конвенции и нарушаване на конвенции на литературата или обществото. Но пара-

⁶⁷ Searle. *Speech Acts*, p. 54.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 34.

⁶⁹ Доколкото Сърл ограничава своето обсъждане до изпълнението (а не до интерпретацията) на актовете, той може да поддържа рязкото си разграничение между регулативни и конститутивни конвенции. Обаче той не винаги се ограничава по този начин: виж *Speech Acts*, pp. 35-37. *Speech Acts or Fluid Language Journal of Literary Semantics*, 5 (1975), 15-30. David H. Hirsch предприема фронтална атака срещу теорията на Сърл за речевите актове чрез цялостно отхвърляне на разграничението регулативно / конститутивно. Аз не съм съгласен с много от нападите на Хирш, нито с неговото *цялостно* отхвърляне на споменатото разграничение. Най-малко един пример от използваните от Хирш (с. 27) дължи силата си на неговата непризнавана стъпка от фокуса върху изпълнението на акта към акцента на неговата интерпретация. Същата стъпка е направена от Christopher Cherry в неговата критика на Сърл, *Regulative Rules and Constitutive Rules Philosophical Quarterly*, 23 (1973), 312.

лелът не издържа, защото в единия случай нарушението се равнява на неизпълнение, докато в другия конвенцията (която вместо да конститутира дейността е просто вариация върху нея) е или заменяна или модифицирана⁷⁰.

Като Сърл през повечето време Фиш говори предимно за изпълнението на един акт, а не за неговата интерпретация. Следователно той е прав да каже, че конститутивните конвенции на даден илокутивен акт не са същото, както традиционалните конвенции („общоприета практика“) на писаните наративи: нарушението на първите води в резултат до неизпълнение, докато нарушаването на последните просто осигурява вариации на изказването. Ако ние изместим фокуса от изпълнението върху интерпретацията обаче, традиционалните конвенции стават конститутивни: „общоприета практика“ става начин за създаване на смисъл на даден литературен акт по същия способ, чрез който речевоактните конвенции са използвани за интерпретиране на едно изказване. В литературната интерпретация част от смисъла на текста възниква при читателското възприемане на това, дали текстът следва, или нарушава традиционални конвенции.

Превод от английски: Данчо Господинов

---

⁷⁰ F i s h, F. How To Do Things with Austin and Searle: Speech Act Theory and Literary Criticism. — In: Is There a Text in This Class? pp. 222-23. Майкъл Хенчър отправя подобна критика към деформирането от Мери Луиз Праг на регулативно / конститутивното разграничение (Beyond a Speech-Act Theory of Literary Discourse, pp. 1085-87).